

Haklik Norbert: *Világvége Gömörlúcon*

Világvége, gonoszság, bűnök, gyilkosok, méregkeverők, sötét titkok, pusztulás, halál, fájdalom, kín, háború, szenvedés, kegyetlenség – pokoli egy klíma. És mégis: mikszáthi kedélyesség, mesélőkedy, anekdotizálás. A *Magyar kalendárium* alcímmel büszkélkedő, büszkén viselt műfajához mértén minden hónapra egy novellát vagy elbeszélést kínáló kötet megkapó sajátossága nem is más, legfőképp ez a kétarcúság vagy csengő-bongó kéthangúság – brutalitás és nevetetés együttese.

Mielőtt döntésre juthatnánk önmagunkkal, sírjunk-e vagy nevesünk egy-egy eseményen, azok oly szédületes sebességgel suhannak el olvasó(i) szemünk előtt, mintha valamely gyorsított fölvételt próbálnánk silabizálni. Történet hátán történetet találni. Izgató és bódító, sokkoló és elragadó kavalkád, amelyben a kiszámíthatóság és fölszínesség veszélye is benne rejlik. Hiszen könnyen magával ragadhat ama híres-hírhedett mesélő kedv, a bűnesetek fölféjlése, a vér szaga, a vadász szimata, a sejtetett és előkészített fordulatokra való várakozás-áhítozás. Nem lassítja az elbeszélésfolyam sodrását még a Mikszáthtól megszokott, elidőzésre készítő lírai hangütés sem; a történetek írói-alkotói el-, illetve berendezése inkább a nép-

mesék egyszerű világképéhez áll közel. Hol a betyárok figurájára hajazó, tilosban horgászó karosszérialakatos teszi lóvá az őt lefűlelni igyekvő rendőröket, mint *A vízenjáró rendőrszakasz történetében*, hol a fondorlatos földesúr úz gonosz, de mulatságos tréfát a faluban élő parasztokkal, mint a csodás elemet sem nélkülöző címadó elbeszélésben, megint másutt pedig a feleségek mérgezik halomra tehetetlen vagy épp kikapós férjeiket. Csak-hogy gyakorta mégsem válik már el olyan egyszerűen, egyértelműen a jó a rossztól, mint a meséktől váránk, és a „minden jó, ha jó a vége” derűlátó elve is megrendülni látszik. Ha nem feledkezünk bele túlzottan a mesék izgalmaiba, már nem is tűnnek föl olyan könnyedeknek ezek a mesék. Ismételve és latolgatva a közismert kérdést, mint Wim Wenders nagy mesélője a *Berlin fölött az égben*: lehet-e még mesét mondani a 20. századról? A századról, melyet talán csak a tévedések nemritkán mitikus-sá növesztett tragikomédiája kötött gúzsba (például a *Keresztesek Torna-bércen* című írásban), vagy amelyet csak a történelem kényszerítő körülményei és az egyéni rosszakarát szerencsétlen-véletlen diadalai színezték sötétre (amint az első történetek még sejtetni-remélni engedhetik), vagy amely fölfoghatatlan, eszelős nevetésbe fúló gonoszszággal „enyészett el egy füstfelhőben” (*A vezér; a mágus és a nőben* vagy a *Balkán FC*-ben).

„Aztán végképp elszabadult a pokol – zárul az áprilisi történet –: egymást taposó emberek szitkozódásai, elszabadult állatok patáinak dobogása keveredett a lángok ropogásába...”

WEÉRY IMRE

(*Magyar Könyvklub, Bp., 2001. 312 o.*)

Képes Gábor:

Az élet egy nagy öröklakás

Kikerülhetetlennek látszó probléma jelenkori irodalmunkban a szövegalkotás és az értelmezés játékterét egyaránt kitágító tapasztalat, a szövegköziség. Képes Gábor lírájába is beköltöztek vendégszövegek, általában kerülve a „szözszerintiséget”, ferdített alakban emlékez(tet)nek „eredetijükre”. A szövegközöttség termékenységet Képes gyakran visszatérő időkezelése biztosítja, nevezetesen az idősíkok egybemosása. Ezen „egyidejű egyidejűtlenségek” két csoportba tartoznak.

A huszonéves értelmiség körében tendenciaként is felfogható a rendszerváltozás előtti időszak újragondolása, Képesnél a nyolcvanas évek ismert médiasztárjai (Füles mackó, Kádár János), slágerei („szerezném a hamuórát...”), jelképei (sarló, kalapács) köszönnek vissza a jelennek, olykor nosztalgikusan, mégsem nélkülözve az ironikus, gyakran

groteszkbe hajló hangnemet (*Jelenítés*). Máskor a jelen is leértékelődik (*Optikai csalódás*). Kanonizált szövegtöredékekre támaszkodó utalásrendszerekből építkezik a másik „időtévész” verstípus. E töredékek révén nem pusztán a mára már klasszikusnak számító szövegeket értelmezi újra, de a ferdítésekkel megsokszorozza ezek jelentéstartalmát. A múlt a jelen látókörében értelmeződik Képes Gábor költészetében, aki alaktanilag, gyakran központozás nélküli soraival, soráthajlásaival erősíti az idő elhajlását – például *Enszémbement* című versben.

Transzcendens képzeleti is az elemzett verstípusokhoz köthetők. A létezés teremtetett voltában nem kételkedő lírai ének (formailag talán a lezáratlan sorok nagy kezdőbetűi is erősíthetik emez állítást) világon túli tapasztalatra képtelenek, állandó paradoxonokba ütköznek. „És már én is meghaltam. [...] S mivel ateista vagyok, nincs túlvilág.” Az írás maga a keresés lehetősége és kudarca: „címzett ismeretlen”.

A kötet ereje mindezen túl humorában rejlik, homonímiáktól a kínrímeken át a travesztált alakokig számos szórakoztató nyelvi fordulattal ajándékozza meg olvasóját, függetlenül attól, hogy a vers ironikus vagy elégikus hangfekvésűnek tetszik. (És akkor a szerelmes versek ölelkezéseiről még nem is írtam.)

FITOS ADRIÁN

(*FISZ Könyvek, Bp., 2002. 108 o. 1200 Ft*)